

Arrestatie (zie H2) en executie van Olympe Gouges, Parijs 3 november 1793. | Publiek domein

Zestiende-eeuwse kopie van de stellingen van Maarten Luther | Publiek domein

Olympe de Gouges. | Anonieme aquarel uit achttiende eeuw.

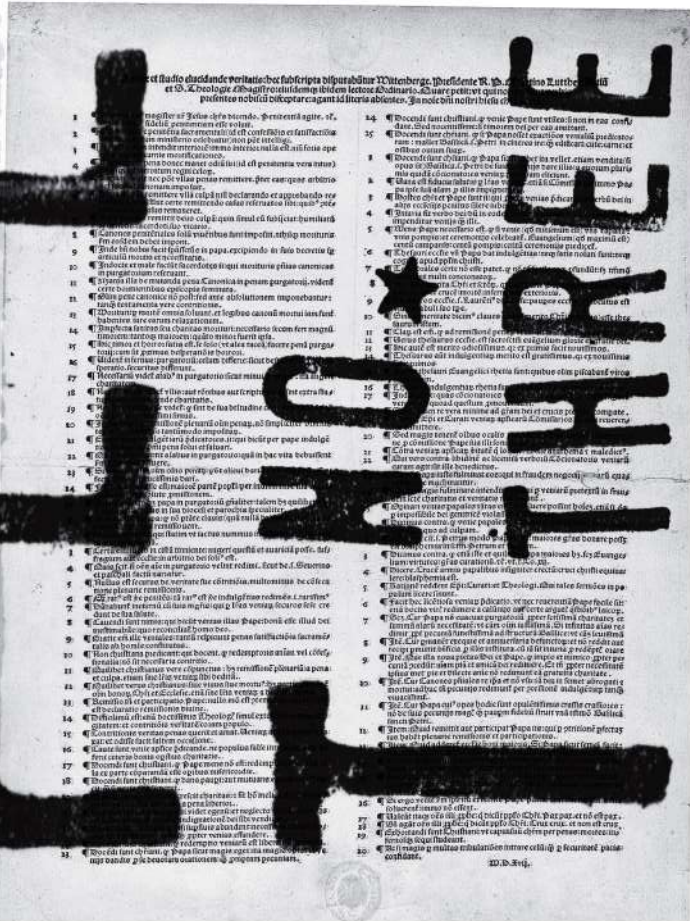
Uitbeelding van het verhaal dat Luther zijn '95 stellingen' op de deur van de klosterkerk te Wittenberg gesplijkerd zou hebben | Ferdinand Pauwels, 1872

LES TROIS URNES.

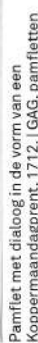
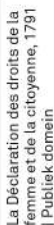
SALUT

Par un VOYAGEUR ANRÉE

Les trois urnes. Het affiche uit 1793 van Olympe de Gouges

Zestiende-eeuwse kopie van de stellingen van Maarten Luther | Publiek domein

3. TEGENKRACHT EN HET PAMFLET

Olympe De Gouges & Luther

Pamfletten verspreiden, pamflet op kerkdeur timmeren

Het symbool in de vorm van een pamflet is het meest vluchtige papieren medium dat we kennen.²³ Met de uitvinding van de drukpers door Johann Gutenberg in 1450 (3a) en daarmee de communicatierevolutie op gang kwam, werd lezen voor de gewone mens toegankelijker. Het was het goedkope massa drukwerk dat de hervorming tot massabeweging kon maken. J. P. Blok schrijft in zijn boek wat is een Pamflet 'Een pamflet is een al of niet gedrukt geschrift van geringe omvang, dat minder bladen bevat dan voor een boek nodig is, naar inhoud en vorm van vluchtige, actuele aard en dat als afzonderlijk werk, met of zonder slappe papieren omslag is uitgegeven'. Vorm en omvang zijn daarentegen willekeurige criteria, en verschillen vaak. De inhoud is belangrijk en biedt meer perspectief.²⁴

3.1 Maarten Luther 'KLING KLING'

Met zijn iconische actie, het gebaar van het hameren van zijn vijftiennegentig stellingen op de kasteelkerk van Wittenberg, in Saksen, zou Maarten Luther (1483–1547) de duizend jaar oude Rooms-Katholieke kerk opsplitsen in twee kerken. Maarten Luther was een Duitse theoloog en protestant en behoort tot de belangrijkste figuren uit de kerkgeschiedenis (3b). Hij was dé leidende persoonlijkheid van de Reformatie in het Duitse Rijk. Er zijn veel boeken verschenen over de invloed van Luther. Ze verschillen op veel punten, maar over een ding zijn ze het eens: het luid symbolisch gehamer van metaal op een houten kerkdeur heeft waarschijnlijk nooit echt plaats gevonden. Uit zijn brieven halen we dat hij wel echt de stellingen heeft geschreven, en deze opstuurde naar de aartsbisschop van Mainz met het verzoek er schriftelijk op te reageren. Maar bij de daadwerkelijke actie, het hameren op de kerkdeur waren geen ooggetuigen en was Luther vaag over wat er echt was gebeurd.²⁵

Luther was niet te spreken over het aflaat-systeem dat de katholieke kerk had ingesteld.

Gelovigen konden door een geldbedrag aan de kerk te betalen vergeven worden van hun zonden. De Katholieke Kerk gebruikt de opbrengsten onder meer om de bouw van de Sint Pieter in Rome mee te betalen. Het systeem gaat in tegen Luthers overtuiging dat God zonden vergeeft na getoond berouw en niet na het betalen van een geldbedrag. Op 31 oktober 1517 onderneemt Luther zijn zo bekende actie. In deze 95 stellingen stelt hij de wan-toestanden aan de kaak (3c). Deze actie wordt gezien als het begin van de Reformatie. In deze Reformatie kwam de klemtoon van het geloof veel meer te liggen op de bijbel en werd het gezag van bijvoorbeeld de paus en de kerk minder. De stellingen van Luther worden wijd-verspreid. De komst van de drukpers maakte dit mogelijk.

En of deze actie nou echt gebeurd is, of hij daadwerkelijk zo'n grote hand had in de Reformatie het kan wel als inspiratie dienen. Het demonstratief met luid getimmer bevestigen van zijn pamflet op een kerkdeur maakt dat we hem ons herinneren als een van de eerste in de geschiedenis van fysieke en symbolische geweldloze tegenkracht.

3.2 Olympe de Gouges 'Femme, réveille-toi'

In de Franse Revolutie was het pamflet ook een belangrijk communicatiemiddel voor Olympe De Gouges (1748–1793). Ze was iemand met een andere mening dan de gevestigde orde. In de periode van de Franse Revolutie schreef ze voornamelijk politiek getinte stukken over de machtsstructuren. Ze steunde de revolutie en schreef een van haar beroemdste werk: *Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne* (Verklaring van de rechten van de vrouw en de vrouwelijke burger) (3d). Omdat ze geen plek kreeg in de hogere kringen van die tijd, deed De Gouges het op een andere manier. Ze vond haar politieke stem door het schrijven van een groot aantal pamfletten en posters die ze verspreidde in en rond Parijs.

Met slimme leuzen trok ze de aandacht van het publiek. 'Femme, réveille-toi ; le tocsin de la raison se fait entendre dans tout l' univers; reconnois tes droits.' –Vrouw, word wakker; de noodklok van rede klinkt in het hele

3a Houten drukpers, 1568. De linker printer verwijderd de pagina's uit de pers, terwijl de rechter de tekstblokken inkt. In de achtergrond zie je de tekst zetters. | Publiek domein

3c Zestiende-eeuwse kopie van de 95 stellingen van Maarten Luther. | Publiek domein

3b Maarten Luther geschilderd door Lucas Cranach de Oude in 1529. | Publiek domein

DECLARATION DES DROITS DE LA FEMME ET DE LA CITOYENNE,

A d'écarter par l'Assemblée nationale dans ses dernières séances ou dans celle de la prochaine législature.

PRÉAMBULE.

Les mères, les filles, les soeurs, représentantes de la nation, demandent d'être constituées en assemblée nationale. Considérant que l'ignorance, l'oubli ou le mépris des droits de la femme, sont les seules causes des malheurs publics et de la corruption des gouvernements, ont résolu d'exposer dans une déclaration solennelle, les droits naturels, inaliénables et sacrés de la femme, afin que cette déclaration, constamment présente à tous les membres du corps social, leur rappelle sans cesse leurs droits et leurs devoirs, afin que les actes du pouvoir des femmes, et ceux du pouvoir des hommes pouvant être à chaque instant comparés avec le but de toute institution politique, en soient plus respectés, afin que les réclamations des citoyennes, fondées désormais sur des principes simples et incontestables, tournent toujours au maintien de la constitution, des bonnes mœurs, et au bonheur de tous.

En conséquence, le sexe supérieur en beauté comme en courage, dans les souffrances maternelles, reconnaît et déclare, en présence

3d Eerste pagina van de La Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne | Publiek domein

3e Les trois urnes, pamflet uit 1793 van Olympe de Gouges dat leidde tot haar arrestatie en executie. | Publiek domein

3f Portret van Wilhelmina Drucker op houten drager met handtekening. | Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis

3g Dolle Mina op de Dam bij toilet 1970. Nationaal Archief

universum; Erken je rechten.– Door middel van deze pamfletten werden deze leuzen toegankelijk voor het grote publiek. De Gouges verzette zich, tot woede van de radicale revolutionairen, tegen de terechtstelling van de Franse koning Lodewijk XVI (3e). De Gouges werd gearresteerd en zat drie maanden in de gevangenis (H2). Toch is het haar gelukt, dankzij de hulp van enkele vrienden om nog twee stukken te publiceren. Olympe de Gouges au tribunal révolutionnaire, waarin ze verslag deed van de ondervragingen en Une patriote persécutée waarin ze de Terreur veroordeelde. Op 2 november 1793 werd ze ter dood veroordeeld en de volgende dag werd ze ge Guillotineerd.²⁶

Door De Gouges en met haar natuurlijk vele anderen is de weg vrij gemaakt, stukje bij beetje, voor de volgende generaties om ten strijde te trekken. Zo hadden we in Nederland de Dolle Mina's, een actie groep vernoemd naar de bijnaam van Wilhelmina Drucker, IJzeren Mina. Emmeline Pankhurst en Wilhelmina Drucker streden, beiden op hun eigen manier, voor het invoeren van vrouwenkiesrecht in respectievelijk Nederland en Engeland. Wilhelmina Drucker (3f) zelf sprak liever over achterstellingen of onderdrukking van de vrouw.²⁷

De Dolle Mina's zijn bekend om hun verschillende iconische acties. Zoals hun ludieke acties van het blokkeren van de openbare herentoiletten ('de krullen') uit protest tegen de afwezigheid van openbare damestoiletten (3g). Tot het uitdelen van pamfletten met: 'Wie haalt het haardotje uit de gootsteen?'

23 Van Otegem, M. (2011). De zeventiende eeuw. Jaargang 17 (17e ed.). Hilversum, Nederland: Verloren.

24 Van Otegem, M. (2011). De zeventiende eeuw. Jaargang 17 (17e ed.). Hilversum, Nederland: Verloren.

25 Acocella, J. (2018, 31 mei). How Martin Luther Changed the World. Geraadpleegd op 5 januari 2019, van <https://www.newyorker.com/magazine/2017/10/30/how-martin-luther-changed-the-world>

26 Historiek. (2018, 14 maart). Olympe de Gouges (1748-1793) - Schrijfster tijdens de Franse Revolutie. Geraadpleegd op 21 december 2018, van <https://historiek.net/olymp-de-gouges-1748-1793/5588/>

27 Kloek, E. (2018). 1001 vrouwen in de 20ste eeuw. Nijmegen, Nederland: Van Tilt.

3. PAMFLET

Het pamflet is de eerste geschreven vorm van protest. Een pamflet is actueel, vluchtig, helder en makkelijk te verspreiden. Dit kan je anoniem doen, of je kan ervoor kiezen het te ondertekennen. Je kunt de pamfletten verspreiden in de publieke ruimte of via sociale platformen. Een pamflet informeert de lezer over actuele gebeurtenissen en probeert vaak te overtuigen. De inhoud is erg belangrijk. Het moeten geen lange ingewikkelde verhalen zijn met lastige typografie, maar heldere standpunten van een overtuigend karakter. En tenslotte is de kostenfactor erg laag.

6. BLOEM

Alles dat in je opkomt kan je gebruiken en naar je hand zetten voor een vorm van protest. Bloemen hebben vaak een symbolische waarde en kunnen zo een dubbele boodschap met zich mee brengen. In principe zou elk voorwerp het boegbeeld kunnen worden van jouw strijd. Soms is je strijd niet in woorden uit te drukken en moet er een voorwerp aan te pas komen. Deze symbolen kunnen uitgroeien tot een sterk beeld van een hele protestbeweging die vaak alleen voor de goede verstaander herkend wordt.

8. HUMOR

Met ludieke acties houd je de strijd luchtig. Humor is een grote tegenhanger van geweld. Humor kan relativeren. De orde van de dag wordt even opgeheven, iedereen is gelijk en de verschillen in rang en stand verdwijnen. Onzinnigheid overheerst, regels en gedragscodes gelden voor een bepaalde tijd even niet. Zo kan iedereen in de openbare ruimte op een ludieke manier kritiek leveren op machthebbers, d.m.v. spot, satire en karikaturen.

7. GONE WRONG

Je moet je afvragen of geweld de manier is waarop je de strijd wil voeren. Zodra geweld bij de actie te pas komt, is dat een tipping point in je strijd. Realiseer je dat als de woede radicaliseert en je gebruik maakt van geweld het niet meer in het bovengenoemde rijtje past. Je moet je problemen op een heldere manier blijven observeren, zonder daarin door te schieten. Dat kan soms moeilijk zijn. Het vergt rust, veel geduld, en vooral moed.

1. BUTTON

Een button is een communicatie tool, perfect voor het overbrengen van een standpunt. De button is het kleinste canvas om je punt van man tot man over te brengen. Een button kan het wapen van de onderdrukking zijn of een stille vorm van passieve weerstand tegen machtsstructuren. Door de button ergens op te spelden, kun je zo een tegenkracht ondersteunen. Dit kan achteraf na een grote demonstratie, of van tevoren om mensen bewuster te maken van de actie. Het kan een pakkende slogan zijn of een afbeelding die door mensen vluchtig wordt gezien. Zij kunnen de boodschap vervolgens oppakken en zelf de boodschap overbrengen of erover nadenken.

8 MANIEREN OM TEGENKRACHTEN IN DADEN OM TE ZETTEN

2. BORD

Door jezelf groter te maken met het bord trek je meer aandacht en heb je meer kans dat je standpunt wordt opgepakt of gezien door anderen. Op de plek waar de verandering kan plaats vinden of tijdens een demonstratie kan je het bord het beste laten zien. Het standpunt of de slogan moet goed gelezen kunnen worden, dus de tekst moet groot op het bord geschreven zijn. Een hoog contrast van kleur helpt mee aan de leesbaarheid van het bord. Doordat je het bord bij je draagt, geef je het standpunt een gezicht. Bij een protest met een bord moet je fysiek aanwezig zijn, het vergt dus moed om daarmee de straat op te gaan.

CONCLUSIE LITERATUURLIJST

4. GEBAAR

Soms is tegenkracht niet in woorden uit te drukken en leent een gebaar zich daar beter voor. Een gebaar is ook iets dat snel kan worden opgepakt en door andere uitgevoerd kan worden. Voor deze vorm van tegenkracht heb je alleen jezelf als canvas nodig. Jijzelf bent het hele gebaar, bewust of onbewust. Het is de meest fysieke vorm van tegenkracht en ook de meest intense vorm.

5. SOCIALE MEDIA

Sociale media is een verzamelnaam voor alle internet-toepassingen waarmee het mogelijk is om informatie met elkaar te delen. Informatie in de vorm van tekst, geluid en beeld. Met sociale media komt een nieuwe cultuur van hedendaagse protestbewegingen op. Het is een nieuw politiek platform voor activisten. Hiermee kan je nieuwe virtuele gemeenschappen vormen en kun je verschillende groepen samenbrengen en een groter publiek bereiken in je strijd tegen machtsstructuren. Actie voeren hoeft dus niet alleen maar fysiek te zijn. Als je je veiliger voelt achter een scherm of met verschillende vormen van sociale media, kan je je strijd alsnog uitvoeren.

INLEIDING

WAT ZIJN TEGENKRACHTEN

8 MANIEREN OM TEGENKRACHTEN IN DADEN OM TE ZETTEN

BUTTON

Een button is een communicatie tool, perfect voor het overbrengen van een standpunt. De button is het kleinste canvas om je punt van man tot man over te brengen. Een button kan het wapen van de onderdrukking zijn of een stille vorm van passieve weerstand tegen machtsstructuren. Door de button ergens op te spelden, kun je zo een tegenkracht ondersteunen. Dit kan achteraf na een grote demonstratie, of van tevoren om mensen bewuster te maken van de actie. Het kan een pakkende slogan zijn of een afbeelding die door mensen vluchtig wordt gezien. Zij kunnen de boodschap vervolgens oppakken en zelf de boodschap overbrengen of erover nadenken.

SIGN

Door jezelf groter te maken met het bord trek je meer aandacht en heb je meer kans dat je standpunt wordt opgepakt of gezien door anderen. Op de plek waar de verandering kan plaats vinden of tijdens een demonstratie kan je het bord het beste laten zien. Het standpunt of de slogan moet goed gelezen kunnen worden, dus de tekst moet groot op het bord geschreven zijn. Een hoog contrast van kleur helpt mee aan de leesbaarheid van het bord. Doordat je het bord bij je draagt, geef je het standpunt een gezicht. Bij een protest met een bord moet je fysiek aanwezig zijn, het vergt dus moed om daarmee de straat op te gaan.

PAMFLET

Het pamflet is de eerste geschreven vorm van protest. Een pamflet is actueel, vluchtig, helder en makkelijk te verspreiden. Dit kan je anoniem doen, of je kan ervoor kiezen het te ondertekenen. Je kunt de pamfletten verspreiden in de publieke ruimte of via sociale platformen. Een pamflet informeert de lezer over actuele gebeurtenissen en probeert vaak te overtuigen. De inhoud is erg belangrijk. Het moeten geen lange ingewikkelde verhalen zijn met lastige typografie, maar heldere standpunten van een overtuigend karakter. En tenslotte is de kostenfactor erg laag.

GEBAAR

Soms is tegenkracht niet in woorden uit te drukken en leent een gebaar zich daar beter voor. Een gebaar is ook iets dat snel kan worden opgepakt en door andere uitgevoerd kan worden. Voor deze vorm van tegenkracht heb je alleen jezelf als canvas nodig. Jijzelf bent het hele gebaar, bewust of onbewust. Het is de meest fysieke vorm van tegenkracht en ook de meest intense vorm.

SOCIALE MEDIA

Sociale media is een verzamelnaam voor alle internet-toepassingen waarmee het mogelijk is om informatie met elkaar te delen. Informatie in de vorm van tekst, geluid en beeld.¹ Met sociale media komt een nieuwe cultuur van hedendaagse protestbewegingen op. Het is een nieuw politiek platform voor activisten. Hiermee kan je nieuwe virtuele gemeenschappen vormen en kun je verschillende groepen samenbrengen en een groter

publiek bereiken in je strijd tegen machtsstructuren. Actie voeren hoeft dus niet alleen maar fysiek te zijn. Als je je veiliger voelt achter een scherm of met verschillende vormen van sociale media, kan je je strijd alsnog uitvoeren.

BLOEM

Alles dat in je opkomt kan je gebruiken en naar je hand zetten voor een vorm van protest. Bloemen hebben vaak een symbolische waarde en kunnen zo een dubbele boodschap met zich mee brengen. In principe zou elk voorwerp het boegbeeld kunnen worden van jouw strijd. Soms is je strijd niet in woorden uit te drukken en moet er een voorwerp aan te pas komen. Deze symbolen kunnen uitgroeien tot een sterk beeld van een hele protestbeweging die vaak alleen voor de goede verstaander herkend wordt.

GONE WRONG

Je moet je afvragen of geweld de manier is waarop je de strijd wil voeren. Zodra geweld bij de actie te pas komt, is dat een tipping point in je strijd. Realiseer je dat als de woede radicaliseert en je gebruik maakt van geweld het niet meer in het bovengenoemde rijtje past. Je moet je problemen op een heldere manier blijven observeren, zonder daarin door te schieten. Dat kan soms moeilijk zijn. Het vergt rust, veel geduld, en vooral moed.²

HUMOR

Met ludieke acties houd je de strijd luchtig. Humor is een grote tegenhanger van geweld. Humor kan relativiseren. De orde van de dag wordt even opgeheven, iedereen is gelijk en de verschillen in rang en stand verdwijnen. Onzinnigheid overheerst, regels en gedragscodes gelden voor een bepaalde tijd even niet. Zo kan iedereen in de openbare ruimte op een ludieke manier kritiek leveren op machthebbers, d.m.v. spot, satire en karikaturen.³

1 Social-media kennisplatform voor social media. (z.d.). Social Media - Kennisplatform met informatie over social media, social marketing en social internet-strategie. Geraadpleegd op 4 januari 2019, van <http://www.social-media.nl/>

2 Boers, M. (2016). De Internet Gids | Zo kan het dus gebeuren. Geraadpleegd op 21 december 2018, van <https://de-internet-gids.nl/2016/no6/zo-kan-het-gebeuren>

3 Demeester, A. (2012, 15 mei). Humor als strijdmiddel. Geraadpleegd op 21 december 2018, van <https://www.groene.nl/artikel/humor-als-strijdmiddel>